

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odasının 6 Şubat Depremlerinin 1. yılına dair açıklaması.

Değerli Basın Mensupları,

Resmi verilere göre 50 binden fazla insanımızı yitirdiğimiz, yaklaşık 40 bin binanın yıkıldığı, 200 binden fazla binanın ise ağır hasar aldığı 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki 6 Şubat 2023 Depremlerinin üzerinden 1 yıl geçti.

Şüphesiz 6 Şubat depremleri büyüklüğü, şiddeti, yıkıcılığı ve ivmeleri açısından yer bilimcilerin ve sismologların da beklentisini aşan depremlerdir. Oldukça geniş bir coğrafyada etkili olan, can ve mal kaybının bu kadar büyük olduğu 6 Şubat depremlerinin, toplumsal bir travma olarak uzun yıllar etkisini sürdüreceği de bir gerçektir.

Böylesi sarsıcı bir afetin ardından beklenen ve de olması gereken hiç şüphesiz, bugüne kadar alınmamış tedbirlerin alınması için derhal harekete geçilmesi, güvenli ve sağlıklı yapılaşma için bilim çevrelerinin, meslek odalarının önerilerinin hayata geçirilmesidir. Ancak geride kalan 1 yıla dönüp bakıldığında ne yazık ki geleceğe umutla bakmamızı sağlayacak ciddi bir çalışmanın yapıldığını söylemek pek mümkün olmamaktadır.

Evet, Şubat 2023 Depremlerinin tarihimizin en büyük depremlerinden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kadar büyük ve yaygın depremler karşısında kayıpları sıfıra indirmek belki mümkün olmayabilirdi fakat ortaya çıkan yıkımın ve kayıpların böylesi dehşet verici seviyelerde olmasının önüne geçmek pekâlâ mümkündü.

Dünyada her yıl ortalama olarak Richter ölçeğine göre 7.0 ve üzeri 19 deprem olmaktadır. Ancak bunlardan sadece bazılarının yıkıcı etkisi olmaktadır. Bu etki depremin niteliğinden çok gerçekleştiği bölgedeki yaşam alanlarının maalesef kırılganlığından kaynaklanmaktadır.

Ülkemiz ise yaşam alanlarının kırılganlığı açısından dünyada en olumsuz örneklerden birini oluşturmaktadır. Çünkü ülkemiz ortalama olarak her 1,5 yılda yıkıcı sonuçları olan depremleri yaşamasına rağmen bir türlü gerekli adımlar atılmamaktadır.

Ülkemizde milat olarak kabul edilen Marmara depremlerinden bu yana geçen 24 yıllık zaman diliminde atılan adımlar, yapılması gerekenlerin yanında son derece zayıf kalmıştır. Son yıllarda Elazığ ve İzmir'de meydana gelen görece sınırlı depremlerde bile ortaya çıkan yıkımın boyutları adeta birer uyarı niteliğinde olmasına rağmen depreme hazırlık konusunda zafiyetler görmezden gelinmiş, sonuçta Şubat 2023 Depremlerinin büyüklüğü bahane edilerek yüzbinlerce konutun yıkımı veya ağır hasarlı hale gelmesi ilahi takdirle izah edilmiştir.

Afet sonrası arama-kurtarma, yardım ulaştırma, beslenme ve acil barınma ihtiyaçlarını karşılama çalışmalarında kamu gücünün sınıfta kaldığı, geçmiş depremlerden ders alınmadığı tüm kamuoyunun malumudur. Yurttaşlarımızın dayanışma bilinci ve gönüllü çalışmalarının büyük katkısıyla depremin ilk elden yaralarının sarılması konusunda eksiklikler giderilmeye çalışılmış olsa da afete müdahalenin devamındaki aşamalarında da kriz yönetilememiştir.

Geçici yerleşim alanlarının kurulması, enkaz kaldırma işlemleri, ulaşım, elektrik, su, kanalizasyon, haberleşme gibi altyapı hizmetleri, depremin üzerinden aylar geçmesine rağmen sağlanamamıştır. Depremlerin 1. yılını geride bırakırken depremin en çok etkilediği Antakya başta olmak üzere deprem bölgesinde barınma, beslenme, sağlık, hijyen, içmesuyu, eğitim gibi en temel insani ihtiyaçlara yönelik sorunlar hala devam etmektedir. Yıkılmayı bekleyen ağır hasarlı yapılar insan hayatını tehlikeye sokmaya devam ederken, kontrolsüz bir şekilde yürütülen enkaz kaldırma işlemleri çevreye ve insan sağlığına

zararlar vermekte, enkaz toplama alanları ise içmesuyu kaynaklarını kirletmesi bakımından ciddi riskler oluşturmaktadır.

Afet sonrasında ileriki çalışmalarının ise, şeffaflık ve katılımcılık ilkeleri çerçevesinde yürütüldüğünü söylemek pek de mümkün değildir. Bir yandan şehirlerin yeniden kurulması, yeni yerleşim alanlarının oluşturulması, konut ve işyeri ihtiyacının karşılanması konularında seçim öncesi verilen taahhütlerin ötelendiği görülürken, diğer yandan yapılan çalışmaların da sağlıklı kentleşme ve güvenli yapılaşma açısından (yer seçiminden inşa kalitesine kadar) kaygı verici örnekler içermektedir.

Ayrıca siyasi iktidarın deprem sonrası kentlerin yeniden ayağa kaldırılması, hayatın normale döndürülmesi doğrultusunda 319 binini 1 yıl içerisinde teslim etmek kaydıyla 650 bin konutun yapılacağı yönündeki beyanlarının oldukça gerisinde kaldıkları görülmektedir.

Aşağıda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının hasar tespit raporlarına ve TOKİ'nin resmi internet sitesinde yayınlanan bilgilere göre hazırlanan tablo yer almaktadır.

Bu tabloya göre, orta ve hafif hasarlı yapılar hariç olmak üzere, deprem bölgesindeki 11 il kapsamında yıkılan veya yıkılacak olan (konut, işyeri vb. dahil olmak üzere) toplam 674.416 bağımsız bölüm bulunmaktadır. Siyasi yetkililerin 650 bin konut yapılacağına dair ifadeleri bu ihtiyaca yöneliktir.

Son 1 yılda TOKİ tarafından ihalesi yapılmış konut miktarı ise toplamda 108.936 adettir. Bu ihalelerin toplam bedeli 203.973.988.559,00 Türk Lirasıdır. Bunlardan bir kısmının inşasına henüz hiç başlanmamış olmakla birlikte, tamamlanma oranı %70'in üzerinde olan konut sayısı 25.119 adettir. Yani kısa vadede bitirilip teslim edilebilecek konut miktarı TOKİ verilerine göre 25 bin civarındadır. Bu durum siyasilerin geçen yıl verdikleri sözlerin veya ortaya koydukları hedefin ancak %8'ine tekabül etmektedir.

İL GENELİ	YIKIK BAĞIMSIZ BÖLÜM	ACİL YIKILACAK BAĞIMSIZ BÖLÜM	AĞIR HASARLI BAĞIMSIZ BÖLÜM	YIKILMIŞ VEYA YIKILACAK TOPLAM	6 ŞUBAT SONRASI İHALESİ YAPILAN KONUT SAYISI	TAMAMLANMA ORANI %70'İN ÜZERİNDE OLAN KONUT SAYISI
ADANA	383	302	5.965	6.650	3.191	511
ADİYAMAN	14.833	6.497	44.038	65.368	4.629	297
DİYARBAKIR	490	453	14.672	15.615	5.156	1.250
ELAZIĞ	101	211	24.172	24.484	1.869	1.869
GAZİANTEP	8.561	6.677	30.520	45.758	18.826	7.149
KAHRAMANMARAŞ	20.381	13.843	78.953	113.177	19.576	7.042
MALATYA	14.565	9.009	82.563	106.137	13.989	3.973
HATAY	41.290	37.503	180.181	258.974	31.654	1.185
KİLİS	623	189	2.736	3.548	1.854	756
OSMANİYE	1.518	2.296	17.002	20.816	3.723	190
ŞANLIURFA	873	1.271	11.745	13.889	4.469	897
				674.416	108.936	25.119

Kuşkusuz ki kalıcı konutların bir an önce yapılıp teslim edilmesi bölgede hayatın normale dönmesi açısından çok önemlidir. Ancak yeterli değildir. Sorun sadece insanların başını sokacakları bir çatıya sahip olmaları değildir. Sağlıklı ve güvenli bir yuvaya sahip olmak planlı ve denetimli bir yapılaşmayı gerektirir. Yer seçimi yanlışlıklarından, sorunlu imalatlara kadar pek çok konu geçtiğimiz aylarda kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Bu durum denetim ve planlama hizmetlerinin yeterince yapılamadığı kuşkusunu doğurmaktadır.

Bir yapının deprem karşısında ayakta kalması gerekli şarttır fakat yeterli şart değildir. Bir yapı, mekanik ve elektrik tesisatlarından yalıtımlarına, kapısı-penceresinden mutfağına, çevre düzenlemesinden peyzajına kadar pek çok unsur ile sağlıklı bir yapı niteliğine bürünür. Bunlar için de nitelikli malzeme ve işçilik gerekir. Teslim edilecek her konut eksiksiz ve nitelikli olarak bu unsurları içermek zorundadır.

Değerli Basın mensupları,

Her büyük depremde olduğu gibi bu depremlerde de yaşanan yıkımın teknik nedenlerini 6 ana başlıkta sıralaya biliriz. Birincisi, Zayıf Zemin Koşulları, ikincisi Malzeme Zafiyetleri, üçüncüsü Konstrüktif Zafiyetler, dördüncüsü Yapı Düzensizliklerinin Yarattığı Hasarlar, beşincisi Sonradan Yapılan Bilinçsiz Tadilat ve Müdahaleler, altıncısı ise Yıpranmışlık ve Bakımsızlıktır. Bu sebeplerin birden fazlasının bir araya gelmesi hasar ve yıkım oranlarını artırmaktadır.

Ancak her depremde aynı sebeplerden dolayı can kayıpları ve yıkım ortaya çıkıyorsa ortada tüm bu teknik sorunların üstünde Sistemsel Zafiyetler var demektir ve siyasi irade bu sorumluluğu üstlenmekten ısrarla kaçınmaktadır. Sorumluluktan kaçınmak bir yana yapılaşma sistemini ve kültürünü değiştirmek için hiçbir anlamlı adım atmamaktadır.

Ülkemizin 10 milyonluk yapı stokunda önemli oranda riskli yapı bulunmaktadır ve bu durum on yıllardır bilinip söylenmektedir. İlave olarak birkaç yılda bir çıkarılan imar aflarıyla riskli yapı stoku daha da şişirilmektedir. Ayrıca her yıl 100 bin civarında yeni yapı inşa edilmektedir. Yeni yapılan bu yapıların sağlıklı ve güvenli olduğu konusunda hala derin kuşku vardır. Çünkü tarımsal alanlara ve zemini sorunlu bölgelere yüksek katlı ve yüksek yoğunluklu imar izinleri verilmekte, emsal artışlarıyla kentler yoğunlaştırılmakta, mühendislik hizmetleri kağıt üzerinde kalmakta, yapı üretimi ve denetimi serbest piyasanın kurlsız kârlılık hesaplarına teslim edilmektedir.

Kamu binalarının sorunları da aynıdır. 530 bin civarında olduğu tahmin edilen kamu binalarının envanteri çıkarılabilmemiş değildir. Başta Okullar, Hastaneler, Yurtlar, Hizmet Binaları, Spor Tesisleri ve diğer tüm kamu binalarının deprem güvenlikleri belirsizdir.

Bütün bu olumsuzlukların sonucunda her deprem mevcut yapı stokumuz içindeki bu riskli yapıları bulup tahrip etmektedir. Bunun insani, maddi ve çevresel kayıpları korkunç boyutlarda olmaktadır.

Yapılması gereken mevcut yapı stokumuzdaki riskleri tespit edip yenilemek veya güçlendirmek ve ayrıca yeni bir yapılaşma düzeni getirmektir.

Bir yapı, mülkiyeti ister devlette, ister gerçek kişilerde, isterse özel kuruluşlarda olsun doğrudan toplumun güvenliğini, tarihini, kültürünü, konforunu, ekonomisini ve çevresini etkileyen/ilgilendiren bir varlıktır. Bu özelliklerinden dolayı yapılar bir kamusal varlıktır. İnşasına da, denetimine de bu perspektifle bakılması gerekir.

Sonuç olarak;

6 Şubat Depremleri coğrafyamızın tanık olduğu ilk büyük deprem olmadığı gibi son da olmayacaktır. Ne zaman nerede büyük bir depremin meydana geleceği bilinmemekle birlikte felakete dönüşmesini önlemek için ivedilikle hayata geçirilmesi gerekenler bellidir.

- Öncelikle sağlam, kararlı ve istikrarlı bir siyasi irade ile kamunun ihtiyaç ve menfaatlerini gözeten, meselelere bütüncül ve bilimsel bakabilen politik bir anlayışa ihtiyaç vardır.
- Afetlere hazırlık çalışmaları kaynak ve zaman gerektiren uzun soluklu çalışmalardır. Yani siyasi kadroların ihtiyaç duyduğu ve kendi dönemlerinde yapıp bitirebilecekleri gösterişli yapılar/faaliyetler olma özelliğine sahip değildir. Dolayısıyla gerek merkezi, gerekse yerel yöneticilerin esnetip gevşetemeyeceği yasal düzenlemeler yapılmalı, kaynakların doğru ve

yerinde kullanımı için önlemler alınmalı, aksine davranışların hukuki ve cezai yaptırımları olmalıdır.

- Rant odaklı imar düzeni ile yapılaşmada kuralsızlığın ve cezasızlığın hakim olması kaçak yapılaşmanın önünü açmakta bunun sonucunda da imar afları zorunlu hale gelmektedir. Unutulmamalıdır ki, yozlaşma kültürü büyükten başlayıp küçüğe doğru yayılmaktadır. Sermaye gruplarının, “güçlü” kesimlerin inşaatlarına göz yumup tam tersine özel düzenlemelerle hukukileştirmeye çalışılması toplumun geneline emsal teşkil etmektedir. İmarda kural kuraldır. Merkezi ya da yerel siyasi/iktisadi aktörlerin çıkarlarına göre delinmemelidir.
- Ülkedeki riskli yapı stoku belirlenmeli, yapı envanteri çıkarılarak belirli bir risk sırası ile tüm binaların deprem güvenliğinin belirlenmesi zorunlu hale getirilmelidir.
- Kentsel dönüşümde kamu yararı gözetilmeli, rant odaklı kentsel dönüşüm anlayışı terk edilmelidir. Dönüşüm sosyal, ekonomik ve mekânsal gelişmenin bir bütünü olarak ele alınmalıdır.
- Yetkin mühendislik uygulaması muhakkak hayata geçirilmelidir. İnşaat mühendisliğinin ilgi alanına giren konularda halkın güvenli yaşam hakkının korunması ve mühendisliğin gerekliliklerinin yerine getirilmesi amacıyla bilgili, deneyimli ve etik kurallara bağlı mühendisler eliyle yapılabilmesi için, meslek kuruluşlarının sorumluluğunda yetkin mühendislik uygulamasına geçilmelidir.
- Mevcut Yapı Denetim Yasası'nın öngördüğü, ticari yanı ağır basan yapı denetim şirketi modeli yerine; mesleğinde yetkin yapı denetçilerinin faaliyetlerine dayalı, meslek odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak yeni bir model hayata geçirilmelidir. Proje denetimi ve yapı denetimi birbirinden ayrılmalı, Proje Denetimi doğrudan kamu tarafında ve yetkin mühendisler eliyle yapılmalı, Yapı Denetim Kuruluşları ve Laboratuvarları doğrudan kamuya karşı sorumlu olmalı ve onun denetiminde çalışmalıdır.

6 Şubat Depremlerinde hayatını kaybeden yurttaşımızı bir kez daha saygıyla anıyor, aynı ihmaller nedeniyle bir daha aynı acıları yaşamamak için kaybedecek tek bir günümüzün bile olmadığını hatırlatıyoruz.